

УДК 378: 373.2.011.3-051(043.3)

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-79-90

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ДОСЛІДЖЕННІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Гуданич Наталія Миколаївна

викладач кафедри дошкільної педагогіки

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

e-mail: hudanych.NM@pdpu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-2421-8955

У дослідженні зазначено, що студентоцентрована спрямованість освітнього процесу не лише сприяє розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, але й формує всебічно розвинених і самостійних особистостей, готових до постійного навчання та професійного зростання. Встановлено, що пізнавальна ініціативність – це здатність і бажання студента активно шукати знання, ставити питання, досліджувати нові ідеї та самостійно вирішувати проблеми. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що методологічні підходи розуміються як взаємопов'язана сукупність ідей, принципів, основних положень і методів здійснення педагогічної діяльності. У статті проведено аналіз методологічних підходів до розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій (системний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний).

Ключові слова: студентоцентрована спрямованість освітнього процесу, пізнавальна ініціативність, розвиток пізнавальної ініціативності, майбутній вихователь закладу дошкільної освіти, методологія дослідження.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства в умовах переходу до глобальної цифровізації всіх сфер економічного та соціального життя характеризується не тільки впровадженням таких наукомістких технологій, як автоматизація та штучний інтелект, а й міждисциплінарною інтеграцією різних наук. На світовому та національному рівнях наголошується на важливості підготовки насамперед висококваліфікованих і конкурентоспроможних професійних кадрів. На випуску має вийти фахівець, спрямований на створення інноваційного продукту. Заклади вищої освіти сьогодні розглядаються як цифрова освітня екосистема, в якій здійснюється перехід до освіти, орієнтованої на студента – студентоцентрована спрямованість освітнього процесу. Студентоцентрована спрямованість освітнього процесу у закладах вищої освіти ставить здобувача освіти в центр освітнього процесу, акцентуючи увагу на індивідуальних потребах, здібностях і інтересах (В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, М. Вашуленко, В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко, П. Саух, С. Сисоєва, О. Топузов, О. Ярошенко та ін.).

Студентоцентрована спрямованість освітнього процесу передбачає: визнання та врахування індивідуальних особливостей, здібностей та потреб майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, навчальні матеріали та методики підлаштовуються під індивідуальні потреби студентів; майбутні вихователі закладів дошкільної освіти залучаються до активної участі в освітньому процесі через дискусії, проекти, дослідження та практичні завдання, вони стають співтворцями знань, а не просто пасивними споживачами інформації; здобувачі освіти заохочуються до регулярного обдумування своїх навчальних досягнень, процесів та результатів, що допомагає їм краще розуміти власні сильні та слабкі сторони; викладачі виконують роль наставників і коучів, а не лише джерела знань, вони підтримують майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у їх освітньому шляху, надаючи необхідні ресурси та рекомендації; навчальні програми адаптовані відповідно до потреб майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що дозволяє враховувати їхні інтереси та майбутні кар'єрні плани; основна увага приділяється досягненню конкретних результатів, які є важливими для професійного та особистого розвитку здобувачів освіти; використання оцінювання як інструменту навчання, а не лише як засобу контролю знань, оцінювання допомагає майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти отримувати зворотний зв'язок та коригувати свій освітній процес.

Означене пояснює, чому необхідно впроваджувати інноваційні технології організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, виходячи з розуміння побудови професійної освіти як контекстної, а не як академічної освіти. Навчити здобувачів вищої освіти перебувати в парадигмі не передання готових знань, а у парадигмі творчого процесу здобуття цих знань та їхнього практичного застосування до різних професійних ситуацій. Сучасні методологи переконують нас у розумінні основних модернізаційних процесів, спрямованих на розвиток пізнавальної ініціативності, яка реалізовуватиме алгоритм формування професійно-компетентного фахівця. Такий фахівець володітиме необхідним інструментарієм цілісного системного бачення професійної діяльності, професійного розв'язання та стратегування нових завдань. Специфіка студентоцентрованого підходу полягає в тому, що засвоюється не готове знання, яке було

відібране кимось для засвоєння, а здобувач освіти сам обирає ті необхідні поняття, які йому потрібні для вирішення завдання. За такої організації освітнього процесу навчальна діяльність набуває або дослідницького, або практико-орієнтованого характеру, і сама може стати предметом засвоєння нового знання. Таким чином, студентоцентрована спрямованість освітнього процесу не лише сприяє розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, але й формує всебічно розвинених і самостійних особистостей, готових до постійного навчання та професійного зростання (Г. Бєленька, М. Братко, Т. Жаровцева, Л. Загородня, Л. Зданевич, І. Княжева, Л. Козак, К. Крутий, О. Листопад, З. Плохій, Т. Поніманська, Т. Танько та ін.).

Таким чином, студентоцентрований підхід передбачає зміщення акцентів в освітньому процесі закладу вищої освіти з викладання (як основної ролі професорсько-викладацького складу в «трансляції» знань) на вчення як активну освітню діяльність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Цифрова трансформація як процес модернізації освіти розкриває переваги віртуального світу, і дає можливість повною мірою спираючись на студентоцентровану спрямованість освітнього процесу не лише сприяти розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, але повною мірою застосовувати потенціал інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні підходи у дослідженні проблеми професійної підготовки здобувачів освіти були предметом дослідження багатьох учених (В. Балакірева, А. Богуш, С. Гаврилюк, Т. Жаровцева, Л. Зданевич, І. Княжева, О. Ковтун, Р. Найда, М. Олійник, Г. Підкурманна, С. Сисоєва, Т. Танько, Н. Тверезовська, А. Харківська, Д. Чернілевський, Х. Шапаренко, В. Шейко та ін.), які стали значущими для осмислення проблеми, що досліджується. Проведений аналіз наукової літератури (С. Болтівець, М. Запорожану, Б. Лутц, Г. Мельник, О. Пінська, Н. Піттерсон, Чжан Лей, Т. Шепеленко та ін.) засвідчив, що пізнавальна ініціативність – це здатність і бажання здобувача освіти активно шукати знання, ставити питання, досліджувати нові ідеї та самостійно вирішувати проблеми. Аналіз особливостей підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти розглядали (Л. Артемова, Г. Бєленька, С. Гаврилюк, І. Дичківська, Л. Зданевич, І. Княжева, Ю. Косенко, О. Кудрявцева, А. Курчатова, І. Мардарова, В. Нестеренко, І. Рогальська-Яблонська та ін.) засвідчило, що використання методик, які заохочують майбутніх педагогів дошкільної освіти до активної участі, таких як групові дискусії, освітні проекти, дослідження та практичні завдання, що стимулює майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти бути допитливими і самостійно знаходити відповіді на свої питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що інформаційно-комунікаційні технології надають широкі можливості в розвитку пізнавальної ініціативності здобувачів освіти (В. Баранова, В. Биков, Л. Варченко-Троценко, І. Герасименко, І. Іванюк, А. Клеба, Н. Листопад, С. Семчук, С. Сисоєва, О. Співаковський, І. Тимофєєва, М. Шишкіна, А. Яцишин та ін.). Аналіз публікацій (О. Бондаренко, Т. Вакалюк, А. Верлань, Ю. Зинченко, Г. Козлакова, Л. Лупаренко, О. Мерзликін, Н. Морзе, О. Овчарук, В. Олійник, І. Рантик, О. Спирін, Ю. Триус та ін.) засвідчив, що викладачі, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, надають можливість здобувачам освіти аналізувати, оцінювати і синтезувати інформацію, сприяють розвитку їх критичного мислення, допомагають здобувачам освіти розвивати здатність самостійно думати і вирішувати проблеми, викладачі підтримують студентів у самостійному дослідженні тем, що їх цікавлять, що включає доступ до бібліотек, баз даних, лабораторій та інших навчальних матеріалів.

У більшості досліджень (І. Богданов, А. Бойко, Ю. Бойчук, О. Бородієнко, Є. Голобородько, М. Гриньова, Н. Дічек, І. Доброскок, С. Калашнікова, А. Кузьмінський, В. Курок, В. Лозова, О. Локшина, Л. Лук'янова, Р. Мартинова, О. Матвієнко, Н. Побірченко, О. Пометун, С. Скворцова, І. Шоробура та ін.) зазначається, що надання здобувачам освіти можливості самостійно обирати теми для вивчення, методи дослідження і форми подання результатів, розвиває їх відповідальність за власне навчання і підвищує мотивацію до пізнання. Як вказують учені (О. Аліксійчук, В. Андрієвська, І. Бартенєва, Н. Бахмат, І. Богданова, Ю. Большакова, В. Бондар, Т. Бондаренко, О. Боровець, О. Войтович, Т. Вороненко, Н. Грицай, Р. Гуревич, І. Дичківська, О. Дубасенюк, М. Елькін, О. Зосименко, О. Карабін, О. Комар, Л. Кондратова, О. Красовська, С. Купчак, М. Мартинюк, О. Огієнко, О. Онопрієнко, І. Сяська, О. Фунтікова та ін.) заохочення здобувачів освіти до виконання індивідуальних проектів або дослідницьких робіт, де вони можуть глибоко вивчати цікаві для них теми, сприяє розвитку ініціативи і самостійного мислення. Регулярний зворотний зв'язок від викладачів та одногрупників допомагає здобувачам освіти розуміти свої досягнення і недоліки, що стимулює їх до подальшого розвитку і самовдосконалення. Використання методик, таких як навчання через проекти або навчання на основі проблем, де здобувачі освіти вирішують реальні або змодельовані проблеми, розвиває здатність до самостійного пошуку рішень і інноваційного мислення.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз методологічних підходів у дослідженні

розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна ініціативність є важливим елементом освітнього процесу, оскільки вона сприяє не лише глибшому засвоєнню знань, але й розвитку особистісних якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, таких як самостійність, відповідальність, креативність та лідерські навички. Встановлено, що пізнавальна ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти – це активна і свідома участь студентів у освітньому процесі, спрямована на здобуття знань, розвиток навичок і вмінь, а також на формування критичного мислення і творчих здібностей. Пізнавальна ініціативність проявляється в різних формах: самостійне вивчення матеріалів – самостійно шукають додаткові джерела інформації; читання наукової літератури, перегляд відео та інших ресурсів для поглиблення своїх знань; активна участь в обговореннях – студенти ставлять питання, висловлюють свої думки та ідеї, беруть участь в дискусіях та дебатах; здійснення досліджень – беруть участь у наукових конференціях, готують наукові статті та проекти, які можуть бути спрямовані на вирішення конкретних проблем або на розвиток певних компетенцій; співпраця з викладачами – пропонують теми для курсів, беруть участь в розробці навчальних програм і методичних матеріалів.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє активному залученню майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в освітній процес, розширює можливості для самостійного навчання та розвитку, а також підвищує ефективність і якість освіти [1; 2; 8; 9; 12]. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій є доцільним з багатьох причин: інформаційно-комунікаційні технології забезпечують легкий і швидкий доступ до великої кількості навчальних матеріалів, наукових статей, відео-лекцій та інших ресурсів, що стимулює майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти самостійно шукати і вивчати додаткову інформацію; використання мультимедіа, інтерактивних симуляцій, онлайн-курсів та інших інструментів робить навчання більш цікавим, що сприяє активній участі майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в освітньому процесі та розвитку їхньої пізнавальної ініціативності; інформаційно-комунікаційні технології створюють можливості для активної комунікації та співпраці між здобувачами освіти, а також між студентами та викладачами, онлайн-форуми, чати, відеоконференції та інші засоби комунікації допомагають обмінюватися ідеями, обговорювати матеріали і розвивати спільні проекти; завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям можна створювати індивідуальні освітні траєкторії для кожного здобувача вищої освіти, враховуючи його інтереси, здібності та темп навчання, що дозволяє майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти працювати з матеріалами, які їм найбільше цікаві, що стимулює їхню пізнавальну активність; інтерактивні елементи, гейміфікація (застосування ігрових механізмів у освітньому процесі) та віртуальні лабораторії можуть значно підвищити мотивацію студентів до навчання та розвитку їхньої пізнавальної ініціативності; інформаційно-комунікаційні технології дозволяють організувати навчання у будь-який час і в будь-якому місці, що робить освітній процес більш гнучким і доступним для здобувачів освіти з різними життєвими обставинами.

Щоб дослідити особливості розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, необхідно визначити методологічні підходи означеного процесу. Питання методологічного обґрунтування наукових досліджень завжди посідали значне місце на різних етапах розвитку науки, оскільки розвиток будь-якої науки може здійснюватися лише в тому разі, якщо вона поповнюється новими фактами, нагромадження та інтерпретація яких забезпечуються застосуванням науково обґрунтованих методів дослідження [3]. Своєю чергою, вибір методів дослідження залежить від сукупності теоретичних принципів, що становлять основу дослідження. У сучасній науці [3; 14; 15] методологію розглядають як сукупність найзагальніших, насамперед світоглядних, принципів у їх застосуванні до розв'язання складних теоретичних і практичних завдань; це світоглядна позиція дослідника, водночас це і вчення про методи пізнання, що обґрунтовує вихідні принципи та способи їхнього конкретного застосування в пізнавальній і практичній діяльності тому методологічні проблеми набувають важливого значення в сучасну епоху у сфері наукових досліджень.

Методологія допомагає структурувати процес дослідження, робить його більш систематичним і обґрунтованим, що сприяє досягненню більш точних і надійних результатів. Вона також сприяє узгодженню різних етапів дослідження, від визначення проблеми до інтерпретації отриманих даних і формулювання висновків [4; 13; 15]. Методологія є сукупністю найзагальніших принципів, які зазвичай мають світоглядний характер і застосовуються для розв'язання складних теоретичних і практичних завдань. Вона включає в себе підходи, методи, принципи та інструменти, що сприяють ефективному дослідженню та вирішенню проблем у різних галузях знання. Основні компоненти методології включають: світоглядні принципи – базові уявлення про природу, суспільство, людину та їх взаємозв'язки, які визначають загальний напрямок дослідження; методи – конкретні способи та прийоми, які

використовуються для збору, обробки та аналізу інформації: теоретичні підходи – системи концепцій і теорій, які пояснюють різні явища та процеси; інструменти та техніки – практичні засоби, що застосовуються для здійснення досліджень і вирішення задач [6; 13; 14].

У ході аналізу [4; 13; 15] встановлено, що основними завданнями методології є: визначення основних напрямів і програм досліджень, забезпечення правильності постановки проблем, розробка методів і засобів наукового дослідження, забезпечення науковців інтелектуальною технікою наукової діяльності, знаходження загальних підходів до вивчення предмета, становлення загальної стратегії наукового пошуку, коригування етапів дослідження за предметним змістом, визначення принципової структури та основних ліній взаємозв'язків результатів дослідження, побудова й обґрунтування предмета дослідження, визначення принципів і основних ліній взаємозв'язків результатів дослідження, побудова предмета дослідження.

Аналіз наукових праць [3; 4; 6; 13; 14; 15] у царині методології педагогіки показує, що існують різні позиції щодо розуміння методології взагалі та методології педагогіки зокрема визначення методології педагогіки включає: вихідні, ключові, фундаментальні, філософські, загальнонаукові та педагогічні положення (теорії, концепції, гіпотези), що мають методологічний сенс; вчення про структуру і функції педагогічного знання, у тому числі зокрема про педагогічну проблематику; вчення про методи педагогічного пізнання.

Аналіз методологічних підходів до дослідження розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є важливою проблемою сучасної педагогічної науки. Результати осмислення методологічних проблем можуть формуватися в рамках того чи іншого методологічного підходу [5]. Методологічні підходи є систематизованими комплексами принципів, методів і засобів, що визначають напрямок і спосіб дослідження. Вибір конкретного методологічного підходу впливає на те, як формуються дослідницькі питання, як збираються і аналізуються дані, а також на інтерпретацію результатів. Методологічний підхід визначає рамки і спосіб осмислення методологічних проблем, а результати цього осмислення залежать від вибору конкретного підходу. Аналіз праць з філософії та методології науки [3; 4; 6] показує, що категорія «підхід» розглядається як одне з методологічних понять, поряд з такими категоріями, як «метод», «програма», «алгоритм». Термін «підхід» використовують для позначення сукупності ідей, принципів, методів, що лежать в основі розв'язання проблем. У сучасних наукових розвідках [5; 7] підхід – це методологія розв'язання проблеми, що розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, цілі, принципи, етапи досягнення цілей. У нашому дослідженні методологічні підходи розуміються як взаємопов'язана сукупність ідей, принципів, основних положень і методів здійснення педагогічної діяльності.

Аналіз поняття «методологічний підхід» у взаємозв'язку з поняттям «методологія» та з урахуванням рівнів методології (філософський рівень методології, загальнонауковий та конкретно-науковий рівень методології, рівень методики та техніки досліджень) підводить до доцільності виокремлення рівнів його тлумачення, що зумовлено його багатоаспектністю та вельми широким методологічним змістом [15].

Аналіз педагогічної літератури [13; 14; 15] уможливорює констатувати, що у структурі підходу як цілісного явища виокремлюють три рівні в його трактуванні: філософсько-прескриптивний – сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого під час здійснення дослідження (філософський рівень методології); концептуально-дескриптивний – сукупність принципів, які становлять основу стратегії дослідницької діяльності (загальнонауковий та конкретно-науковий рівень методології); процесуально-праксеологічний – сукупність способів, прийомів, процедур, які забезпечують реалізацію обраної стратегії діяльності (рівень методики та техніки досліджень). Таке розуміння методологічного підходу дає змогу визначити дане поняття як сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію науковця, принципів, що становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також способів, прийомів, процедур, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності.

Відповідно до цього можна виокремити функції методологічного підходу в педагогічних дослідженнях, що розкривають його роль і забезпечують успішність організації та здійснення науково-педагогічного дослідження: філософсько-нормативну, когнітивно-прогностичну, конструктивно-праксеологічну. Філософсько-нормативна функція передбачає визначення вихідних світоглядних, наукових принципів, що формують основу дослідницької педагогічної діяльності, що дає змогу визначити методологічну базу педагогічного дослідження, сформулювати педагогічну концепцію, теорію тощо. Реалізація когнітивно-прогностичної функції спрямована на організацію вивчення об'єкта педагогічного дослідження з метою здобуття нових знань про нього, висування та обґрунтування припущень про можливі шляхи його вдосконалення. Конструктивно-праксеологічна функція передбачає виявлення і застосування способів, прийомів організації практичної діяльності з перетворення досліджуваного педагогічного об'єкта. Загалом, методологічний підхід у педагогічних дослідженнях є ключовим інструментом для організації,

проведення та інтерпретації досліджень, що забезпечує науковість, об'єктивність і достовірність отриманих результатів [3; 4; 6; 13; 14; 15].

Здійснений аналіз наукових досліджень (Г. Беленька, Т. Жаровцева, Л. Загородня, Л. Зданевич, І. Княжева, О. Листопад та ін.) засвідчив, що як правило, один методологічний підхід не вичерпує методологічної характеристики конкретного дослідження. Складність і багатогранність явищ навколишньої дійсності, їхній взаємозв'язок і взаємозалежність зумовлюють необхідність застосування сукупності методологічних підходів, що забезпечують одержання об'єктивної, достовірної інформації, яка дає змогу створити цілісну картину явища, яке вивчають.

У дослідженнях авторів [3; 4; 6; 14; 15] підкреслено, що складність і багатогранність явищ навколишньої дійсності, а також їх взаємозв'язок і взаємозалежність зумовлюють необхідність застосування сукупності методологічних підходів. Це забезпечує отримання об'єктивної, достовірної інформації та дозволяє створити цілісну картину досліджуваного явища.

Аналіз наукових досліджень [13; 14; 15] дозволяє стверджувати, що застосування різних методологічних підходів у дослідженнях має кілька важливих аспектів: явища, які досліджуються в педагогіці, мають складну природу і можуть бути розглянуті з різних точок зору, для їх повного розуміння важливо використовувати різні методологічні підходи, які дозволяють досліджувати явища з різних аспектів; у педагогічних дослідженнях явища часто тісно пов'язані між собою, застосування різних методологічних підходів дозволяє враховувати означені взаємозв'язки і отримувати більш повну картину; використання сукупності методологічних підходів допомагає уникнути однобічності і суб'єктивізму у дослідженнях, кожен підхід має свої сильні і слабкі сторони, і їх комбінування дозволяє компенсувати ці недоліки, забезпечуючи більш об'єктивне і достовірне дослідження; комплексне використання різних підходів дозволяє створити цілісну картину досліджуваного явища, що сприяє глибшому розумінню його сутності, механізмів функціонування і розвитку; у різних дослідницьких ситуаціях можуть виникати потреби у зміні методологічних підходів, використання сукупності підходів забезпечує методологічну гнучкість, дозволяє адаптуватися до нових умов і вимог дослідження.

Методологічними підходами в дослідженні розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій обрано системний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний підходи. Інтеграція виявлених методологічних підходів дозволяє процесу розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій надати цілісного характеру.

Оскільки опис будь-якого освітнього процесу становить опис певної педагогічної системи, то в її основі лежить системний підхід, який вимагає розгляду частин у нерухомій єдності з цілим. У філософському розумінні він має діалектичну природу і є загальнонауковим методом пізнання. З'ясовано, що центральним поняттям системного підходу є поняття «система», що означає певний матеріальний або ідеальний об'єкт, який розглядається як складне цілісне утворення [5]. З позиції загальної теорії систем, поняття «система» є загальнометодологічним і визначається як множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють цілісність, стійку єдність із середовищем, якому притаманні інтегровані властивості та закономірності (С. Гончаренко, С. Сисоєва, А. Уйомов, А. Цофнас та ін.). Системний підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різних типів зв'язків і зведення їх у єдину теоретичну структуру [7]. Загалом системний підхід визначається п'ятьма основними принципами: цілісністю, ієрархічністю, структуризацією, множинністю і системністю. Останній принцип по суті об'єднує всі інші, оскільки свідчить, що кожен об'єкт може мати всі ознаки системи (О. Березюк, О. Білоус, Л. Кайдалова, В. Кулішов, С. Оргєєва, А. Рудич та ін.).

Системний підхід дає змогу відокремити і ретельно вивчити кожен елемент системи окремо, проаналізувати і зіставити їх один з одним, об'єднавши в цілісну структуру. При цьому виявляють усі їхні схожості та відмінності, суперечності та сполучні характеристики, пріоритет одних елементів стосовно інших, динаміку розвитку кожного елемента і всієї системи загалом. Таким чином, системний підхід як один з методологічних засад дослідження дає змогу обґрунтувати сутність розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій як системи.

Отже, з упевненістю можемо стверджувати, що застосування системного підходу в дослідженні дає змогу: організувати процес розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій як специфічну та структуровану педагогічну систему, усвідомлення системності цього явища унеможливить від однобічності, статичності, механічності розуміння сутності досліджуваної проблеми; розглядати розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій як важливий елемент професійної підготовки майбутніх фахівців галузі дошкільної освіти; проводити

систематичний моніторинг рівнів розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; побудувати ефективний процес розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до логіки та змісту професійної підготовки майбутніх вихователів в закладі вищої педагогічної освіти; системно описати структуру пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та можливості інформаційно-комунікаційних технологій в її розвитку; встановити логічний зв'язок елементів системи розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Необхідність застосування інтегративного підходу як методологічної платформи дослідження зумовлено особливостями розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, зокрема, засобами інформаційно-комунікаційних технологій. У наукових дослідженнях вітчизняних учених (С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Ільченко, Ю. Мальований та ін.) переважає думка, що інтегративний підхід у педагогічних дослідженнях забезпечує реалізацію в освітньому процесі принципу інтегрованості знань (зокрема, і в парадигмі їхньої міждисциплінарності) педагогічних систем, цілей освіти; враховує наявність міждисциплінарних зав'язків і залежностей (І. Драч, Л. Дольнікова, С. Клепко, І. Козловська, О. Мариновська та ін.). Даний підхід реалізується коли цілісність знань, умінь, навичок розвивається завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх понять, застосування методів і форм навчання, контролю та корекції освітніх досягнень здобувачів освіти (І. Бех, А. Зимульдінова, М. Іванчук, С. Ілляш, А. Ключко, Н. Падун, О. Петрук, О. Просіна, Г. Філь, К. Шевчук та ін.). Центральним поняттям інтегративного підходу є поняття «міждисциплінарні зв'язки» (Н. Божко, Т. Бубряк, І. Козловська, Ю. Пришупа та ін.).

Під «інтеграцією» прийнято розуміти процес і результат формування деякої цілісності з різнорідних і роз'єднаних елементів. При цьому інтеграція виявляється в єдності з протилежним їй процесом розчленування, поділу цілого на частини, тобто з диференціацією. Різноманіття інтегровувальних зв'язків проявляється на різних рівнях, можна виокремити чотири рівні інтеграції: міждисциплінарний – для формування професійного світогляду з метою успішного розв'язання комплексних міждисциплінарних проблем; внутрішньо-дисциплінарний – для теоретико-методологічної готовності до конкурентної професійної діяльності; міжособистісний – для організаційно-комунікативної готовності до вирішення професійних завдань; внутрішньо-особистісний – для інтеграції професійного знання у свідомість. Інтеграція – це процес і результат досягнення цілісності процесу розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Інтегративний підхід є одним із ресурсів розвивальної освіти та впливає на підвищення якості освітнього процесу. Означений підхід відкриває перспективу використання загальнонаукових методів теоретичного дослідження в процесі розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Відзначимо, що на основі інтегративного підходу в нашому дослідженні передбачено: визначення міждисциплінарної інтеграції змісту, форм, методів і засобів різних навчальних дисциплін в процесі розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій; розробка цілісної моделі (інтегрування всіх компонентів) моделі розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій; впровадження (інтеграція) в освітній процес закладу вищої педагогічної процес моделі розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Розглядаючи взаємозумовленість застосування методологічних підходів, слід зазначити, що в дослідженні поряд з інтегративним підходом раціональним вважаємо застосування компетентнісного підходу. Зауважимо, що компетентнісний підхід є одним із пріоритетних підходів у формуванні готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності. Водночас зазначимо, що компетентнісний підхід є засобом модернізації змісту вищої педагогічної освіти, означений підхід орієнтує здобувачів вищої освіти, на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця і характеризує рівень його інтеграції в середовище професійної діяльності (В. Балакірева, А. Богуш, С. Гаврилюк, Н. Захарасевич, І. Княжева, С. Лейко, Р. Найда, С. Скворцова та ін.). Компетентнісний підхід може вважатися інтегральним концептуальним ядром, який у практичному і теоретичному контекстах уніфікує педагогічні системи, створює новий теоретичний рівень узагальнення у сфері професійної підготовки сучасного фахівця, технологізує цей процес (Т. Андрищенко, Н. Бібік, Т. Жаровцева, Л. Зданевич, Л. Кравець, О. Набока, М. Олійник та ін.).

Таким чином, компетентнісний підхід окреслює опанування студентом не розрізненої системи знань, умінь і навичок, а оволодіння ними в комплексі. Означене аргументує і нову методологію освітнього процесу, в базисі якого структуровані відповідні компетенції, що регламентують освітній процес закладів

вищої освіти. Категоріальна база цього підходу синтезує ідеї плановірності професійної підготовки в закладах вищої педагогічної освіти, а класичний зміст тріади «знання, вміння, навички» в освіті доповнюється «досвідом» (творчої діяльності, ціннісного ставлення тощо). Отже, компетентнісний підхід характеризується двома базовими поняттями: компетенція та компетентність. Зауважимо, що перше поняття містить систему особистісних чинників, що характеризують її, а друге – характеризує рівень опанування відповідних компетенцій, а також містить особистісну складову предметного ставлення в діяльнісному аспекті. Цей підхід спрямований на розвиток індивідуальних якостей і здібностей кожного студента. Він акцентує увагу на унікальності кожної особистості, сприяє розвитку творчого потенціалу та пізнавальної ініціативності, враховуючи індивідуальні інтереси та потреби майбутніх вихователів. Майбутні вихователі вчаться аналізувати свої дії, розуміти причини успіхів і невдач, що сприяє розвитку пізнавальної ініціативності та професійного зростання.

Теоретико-практичні аспекти компетентнісного підходу в контексті нашого дослідження були вивчені в результаті дослідження ринку праці та визначення професійних вимог до майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Даний аналіз привів до однозначного висновку про необхідність фахівця, готового до колективної роботи, приймати самостійні рішення, бути ініціативним, комунікабельним, інноваційним, здатним генерувати нові ідеї, бути психологічно стійким тощо.

В аспекті проблеми, що досліджується, привертає увагу той факт, що в умовах глобалізації соціокультурного та суспільного простору вимога розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій відображається в аспектах проєктної творчості. Досягти цієї освітньої мети неможливо лише шляхом оволодіння системою професійно-орієнтованих понять і вмінь. Потрібно сформулювати просторове та творче мислення, готовність діяти в нестандартних ситуаціях, ефективно використовувати обмежені ресурси, вести перемовини та багато інших здібностей для професійного становлення майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти для пошуку індивідуального стилю пізнавальної ініціативності.

Таким чином, означений підхід став одним із визначальних і системотворчим у дослідженні, реалізація якого дає змогу: визначити особливості розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, наповнити його інноваційними та концептуальними векторами, які описують професійні якості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та засоби особистісного розвитку для побудови моделі і методики розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливу роль при проведенні педагогічного дослідження має діяльнісний підхід. Аналіз праць вітчизняних учених (І. Бех, В. Биков, А. Гуржій, В. Засенко, М. Згуровський, В. Ільченко, В. Кремень, В. Луговий, О. Ляшенко, С. Максименко, С. Ніколаєнко, П. Саух, С. Сисоєва, О. Топузов та ін.) показує, що визначальною умовою формування і розвитку особистості є діяльність. Отже, якщо особистість формується і пізнається в діяльності, то всяка особистісна якість людини також успішно формується і розвивається в процесі цілеспрямованої діяльності, адекватної цій якості за своєю природою, що дає змогу обґрунтовано застосувати діяльнісний підхід до дослідження. Основу діяльнісного підходу становлять положення про те, що набуття особистістю індивідуального досвіду реалізується в процесі безпосередньої діяльності. У цьому разі здобувача вищої освіти, розглядають із позиції суб'єкта навчання, за умови його активної участі в освітній діяльності. Джерелом розвитку різних видів людської діяльності виступають потреби і цілі діяльності. Своєю чергою, освітню діяльність розглядають як складову загальнолюдської діяльності, яка спрямована на оволодіння знаннями та вміннями.

Застосування в нашому дослідженні діяльнісного підходу надає можливість розглядати різнопланові характеристики самого суб'єкта, а також детально проаналізувати його пізнавальне, діяльнісне, естетичне, споглядальне ставлення до світу. Необхідність використання діяльнісного підходу в нашому дослідженні полягає в можливості вивчення особливостей діяльності учасників освітнього процесу, спрямованої на розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також опис етапів взаємодії суб'єктів освітнього процесу, виявлення особливостей педагогічних умов розвитку досліджуваного процесу.

Для нашого дослідження важливе значення мають такі положення діяльнісного підходу:

- наявність організації та управління цілеспрямованою освітньою діяльністю майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у загальному контексті їхньої життєдіяльності, яка передбачає розвиток пізнавальної ініціативності: світогляду, переконань, спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання та виховання в закладі вищої освіти, формування особистісного досвіду;

- у процесі розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

засобами інформаційно-комунікаційних технологій виходимо з уявлень про єдність особистості з її діяльністю, означена єдність виявляється в тому, що діяльність у її різноманітних формах безпосередньо здійснює зміни в структурах особистості; особистість же, своєю чергою, одночасно безпосередньо здійснює вибір адекватних видів і форм діяльності та перетворення діяльності, які задовольняють потреби особистісного розвитку;

Отже, застосування діяльнісного підходу дає змогу розвивати пізнавальну ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, який передбачає розвиток спрямованості мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, професійних планів, розуміння суті та необхідності розвитку пізнавальної ініціативності.

Діяльнісний підхід є ефективним інструментом для майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, підвищення мотивації та залучення до активного процесу навчання. Він сприяє формуванню навичок, необхідних для успішної самореалізації у сучасному суспільстві, та дозволяє більш глибоко і цілісно освоювати навчальний матеріал. Діяльнісний підхід розглядає діяльність як основний засіб розвитку особистості, набуття знань, умінь та навичок. Він акцентує увагу на активній участі майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в освітньому процесі, де він виступає не просто як об'єкт навчання, але і як суб'єкт, який активно взаємодіє з навчальним матеріалом, викладачами та одногрупниками.

У процесі дослідження виявлено, що в основі діяльнісного підходу з розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій включають аспекти: здобувач освіти є активним учасником освітнього процесу, а не пасивним отримувачем знань, що означає, що він бере участь у постановці цілей, плануванні, виконанні та оцінці результатів своєї діяльності; важливою складовою є внутрішня мотивація здобувачів освіти до навчання, яка формується через цікаві та значущі для них завдання; майбутні вихователі закладів дошкільної освіти мають можливість аналізувати свої дії, оцінювати їх результати та вносити корективи, що допомагає їм усвідомлювати власний прогрес і робити висновки для подальшого навчання; розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здійснюється в контексті соціальної взаємодії, де здобувачі освіти співпрацюють один з одним та з педагогом, що сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок; діяльнісний підхід передбачає інтеграцію знань з різних навчальних дисциплін, що сприяє розвитку системного мислення; знання і навички засвоюються в конкретних життєвих контекстах, що підвищує їх практичну цінність і актуальність.

Таким чином переваги діяльнісного підходу в розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій включають: підвищення мотивації та інтересу до навчання; розвиток критичного мислення та творчих здібностей; формування навичок самостійного навчання та рефлексії; зміцнення соціальних навичок та вміння працювати в команді; підвищення рівня засвоєння знань через активну діяльність.

Аналіз дослідження проблеми засвідчив, що діяльнісний підхід дає змогу найповніше описати основні психологічні умови і механізми процесу навчання, структуру освітньої діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, адекватну сучасним пріоритетам української освіти. Інші методологічні підходи до освіти, такі як системний, інтегративний, компетентнісний не тільки не суперечать діяльнісному підходу до розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а й доповнюють його. Розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій відкриває у здобувачів освіти нові перспективи, насамперед це формування в здобувачів вищої освіти нової ціннісної основи, що включає такі поняття як «цифровий світ», «доповнений світ», «віртуальний світ» [8; 9; 12].

Таким чином, з позиції нашого дослідження, розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій розглядається як складне педагогічне явище, яке необхідно розглядати з позиції сукупності методологічних підходів (системний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний), означені методологічні підходи забезпечує отримання різноманітних характеристик досліджуваного феномена. Правильність цього положення зумовлюється органічним зв'язком наукових підходів між собою, що впливає з внутрішнього взаємозв'язку категорій, які становлять семантичне ядро кожного із запропонованого комплексу підходів.

Системний підхід дозволяє розглядати розвиток пізнавальної ініціативності як комплексний процес, що включає взаємодію різних компонентів (педагогічних, психологічних, соціальних). Він передбачає аналіз освітньої системи як єдиного цілого, в якому всі елементи взаємопов'язані. Інтегративний підхід передбачає об'єднання різних дисциплін і методів для досягнення комплексного розуміння і розвитку пізнавальної ініціативності. Він сприяє міждисциплінарному навчанню та використанню знань з різних галузей для

вирішення освітніх завдань. Компетентнісний підхід передбачає розвиток у майбутніх вихователів ключових компетентностей, які необхідні для успішної професійної діяльності, що включає пізнавальну ініціативність як одну з основних складових професійної компетентності. Діяльнісний підхід акцентує увагу на тому, що знання і навички набуваються через активну участь у різноманітних видах діяльності. Це можуть бути практичні заняття, проєкти, рольові ігри, моделювання педагогічних ситуацій тощо. Він сприяє формуванню активної пізнавальної позиції майбутніх вихователів. Використання цих методологічних підходів у комплексі дозволить створити ефективну систему розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Означене сприятиме формуванню у них професійних компетентностей, необхідних для успішної реалізації педагогічної діяльності.

Висновки (з перспективами подальших розвідок із напрямку). Комплексне використання методологічних підходів (системний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний) дозволяє більш ефективно досліджувати та розвивати пізнавальну ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Кожен підхід робить свій внесок у розуміння процесів і механізмів розвитку цієї важливої якості, що сприяє формуванню висококваліфікованих педагогів дошкільної освіти. Встановлено, що кожен методологічний підхід (системний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний) дозволяє ефективно досліджувати та розвивати пізнавальну ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти співвіднесений із певним рівнем методології науки. Методологічні підходи, що забезпечують ефективне дослідження та розвиток пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що відповідають рівню філософської методології, пов'язані з розробленням світоглядної проблематики, з виконанням функцій філософської критики форм і принципів наукового пізнання у дослідженні розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Методологічні підходи, що відображають загальнонауковий рівень методології, поширюються одночасно на сукупність фундаментальних наукових дисциплін, вони пов'язані з вирішенням широкого кола методологічних завдань, що дозволяють більш ефективно досліджувати та розвивати пізнавальну ініціативність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Методологічні підходи конкретно-наукового рівня відображають специфіку та особливості дослідження розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Методологічні підходи, що належать до рівня методики і техніки дослідження розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, становлять спеціалізовану сукупність процедур, що забезпечують отримання однакового і достовірного емпіричного матеріалу та його первинне опрацювання.

Список використаної літератури

1. Биков В. Ю., Спирін О. М., Лупаренко Л. А. Відкриті web-орієнтовані системи моніторингу впровадження результатів науково-педагогічних досліджень. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 1. 3–25.
2. Віттенберг К. Ю. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2010. 23 с.
3. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
4. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 228 с.
5. Княжева І. А. Теоретико-методологічні засади розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : 13.00.04. Одеса, 2014. 45 с.
6. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.
7. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
8. Листопад О. А., Мардарова І. К. Модульний курс «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» : навчальний посібник для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 192 с.
9. Листопад О. А., Мардарова І. К. Теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації пізнавальної діяльності дошкільників : монографія. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 206 с.
10. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Використання wiki-технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2023. Вип. 1 (51). С. 55–65. DOI: 10.31376/2410-0897-2023-1-51-55-65
11. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 3 (50). 1 частина. С. 31–42. DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-31-42
12. Мардарова І. К. Підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій в організації пізнавальної діяльності старших дошкільників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2012. 21 с.

13. Методологія наукових досліджень: навчально-методичний посібник / укладач Н. Ю. Олійник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. 105 с.
14. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
15. Сич Т. В. Методологічні підходи до аналізу розвитку методології дослідження проблем управління освітою в історії вітчизняної педагогічної науки. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. Вип. 79. С. 92–95.
16. Чжан Лей. Витоки усвідомлення піаністами пізнавальної ініціативи як навчальної категорії в українській філософії. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. 2014. № 7/CXXIV. С. 184–187.

METHODOLOGICAL APPROACHES IN THE STUDY OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE INITIATIVE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Hudanych Nataliia

Teacher of the Department of Preschool Education

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Introduction. *The current stage of society's development in the context of the transition to global digitalisation of all spheres of economic and social life is characterised not only by the introduction of such knowledge-intensive technologies as automation and artificial intelligence, but also by the interdisciplinary integration of various sciences. At the global and national levels, the importance of training highly skilled and competitive professional staff is emphasised. Graduates should be able to create an innovative product. Higher education institutions are now seen as a digital educational ecosystem, where the transition to student-centred education is underway. The student-centred focus of the educational process in higher education institutions puts the student at the centre of the educational process, focusing on individual needs, abilities and interests.*

Purpose. *The aim of the article is to analyse methodological approaches to the study of the development of cognitive initiative of future preschool teachers using information and communication technologies.*

Methods. *Theoretical research methods used: analysis and synthesis of philosophical, psychological, pedagogical literature: systematisation and generalisation of scientific achievements in the system of higher education and in the field of preschool education; interpretation of the results of the analysis of modern methodological concepts – to clarify the state of the problem and determine the conceptual provisions of the study, the formation of the conceptual and terminological apparatus of the problem of development of cognitive initiative of future teachers of preschool education institutions by means of information and communication technologies.*

Results. *The study notes that the student-centred orientation of the educational process not only contributes to the development of cognitive initiative of future teachers of preschool education institutions, but also forms comprehensively developed and independent personalities ready for continuous learning and professional growth. It has been established that cognitive initiative is the ability and desire of a student to actively seek knowledge, ask questions, explore new ideas and solve problems independently. The analysis has established that the main tasks of the methodology are: determining the main directions and programmes of research, ensuring the correctness of problem formulation, developing methods and means of scientific research, providing scientists with intellectual techniques of scientific activity, finding common approaches to the study of the subject, establishing a general strategy of scientific research, adjusting the stages of research according to the subject content, determining the fundamental structure and main lines of interrelationships of research results, building and justifying. The analysis allows us to assert that methodological approaches are understood as an interconnected set of ideas, principles, basic provisions and methods of pedagogical activity. The article analyses methodological approaches to the development of cognitive initiative of future teachers of preschool education institutions by means of information and communication technologies (systemic, integrative, competence, activity).*

Originality. *The development of cognitive initiative of future teachers of preschool education institutions by means of information and communication technologies is considered as a complex pedagogical phenomenon that should be considered from the standpoint of a set of methodological approaches (systemic, integrative, competence, activity), these methodological approaches provide for obtaining various characteristics of the phenomenon under study. The correctness of this provision is due to the organic connection of scientific approaches with each other, which follows from the internal interconnection of the categories that constitute the semantic core of each of the proposed set of approaches. The systemic approach allows us to consider the development of cognitive initiative as a complex process that includes the interaction of various components (pedagogical, psychological, social). It involves analysing the educational system as a whole, in which all elements are interconnected. An integrative approach involves combining different disciplines and methods to achieve a comprehensive understanding and develop cognitive initiative. It promotes interdisciplinary learning and the use of knowledge from different fields to solve*

educational problems. The competence-based approach involves the development of key competences in future educators that are necessary for successful professional activity. This includes cognitive initiative as one of the main components of professional competence. The activity approach emphasises that knowledge and skills are acquired through active participation in various activities. These can be practical classes, projects, role-playing games, modelling of pedagogical situations, etc. It promotes the formation of an active cognitive position of future educators.

Conclusion. The integrated use of methodological approaches (systemic, integrative, competence, activity) allows for more effective research and development of cognitive initiative of future teachers of preschool education institutions. Each approach contributes to the understanding of the processes and mechanisms of development of this important quality, which contributes to the formation of highly qualified preschool teachers. It is established that each methodological approach (systemic, integrative, competence, activity) allows to effectively research and develop the cognitive initiative of future preschool teachers is correlated with a certain level of scientific methodology. Methodological approaches that ensure effective research and development of future preschool teachers' cognitive initiative, which correspond to the level of philosophical methodology, are associated with the development of worldview issues, with the functions of philosophical criticism of the forms and principles of scientific knowledge in the study of the development of future preschool teachers' cognitive initiative.

Key words: student-centered focus of the educational process, cognitive initiative, development of cognitive initiative, future preschool teacher, research methodology.

References

1. Bykov, V. Yu., Spirin, O. M., & Luparenko, L. A. (2014). Vidkryti web-orientovani systemy monitorynhu vprovadzhennia rezultatuv naukovo-pedahohichnykh doslidzhen [Open web-based systems for monitoring the implementation of the results of scientific and pedagogical research]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnykh systemamy – Theory and practice of social systems management*, 1, 3–25. [in Ukrainian].
2. Vittenberh, K. Yu. (2010). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii do navchannia ditei inozemnykh mov [Training of future educators by means of information and communication technologies for teaching children foreign languages]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia, Ukraine. [in Ukrainian].
3. Zatserkovnyi, V. I., Tishaiev, I. V., & Demydov, V. K. (2017). Metodolohiia naukovykh doslidzhen [Research methodology]. Nizhyn: NDU im. M. Hoholia. [in Ukrainian].
4. Kyrylenko, O. P., Pysmennyi, V. V. (2013). Osnovy naukovykh doslidzhen u skhemakh i tablytsiakh [Fundamentals of scientific research in diagrams and tables]. Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].
5. Kniazheva, I. A. (2014). Teoretyko-metodolohichni zasady rozvytku metodychnoi kultury maibutnikh vykladachiv pedahohichnykh dystsyplin v umovakh mahistratury [Theoretical and methodological principles of the development of the methodical culture of the future teachers specializing in pedagogical disciplines under conditions of Master-courses]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Odesa : SUNPU. [in Ukrainian].
6. Kustovska, O. V. (2005). Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzhen [Methodology of the system approach and scientific research]. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
7. Lystopad, O. A. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiino-tvorchoho potentsialu maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv [Theoretical and methodological principles of formation of professional and creative potential of future educators of preschool educational institutions] : monohrafiia*. Odessa: FOP Bondarenko M. O. [in Ukrainian].
8. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2019). *Modulnyi kurs «Kompiuterni tekhnolohii v roboti z ditmy» [Modular course «Computer technology in working with children»]*. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [in Ukrainian].
9. Lystopad, O. A., & Mardarova, I. K. (2021). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia hotovnosti maibutnikh vykhovateliv do vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v orhanizatsii piznavalnoi diialnosti doshkilnykiv [Theoretical and methodological principles of forming the readiness of future educators to use information and communication technologies in the organization of cognitive activity of preschoolers] : monohrafiia*. Odessa: Publisher Bukaev Vadim Viktorovich. [in Ukrainian].
10. Lystopad, O. A., Mardarova, I. K., & Hudanych, N. M. (2023). Vykorystannia wiki-tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [Using wiki-technologies in the professional training of future teachers of preschool educational institutions]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, 1 (51), 55–65. [in Ukrainian].
11. Lystopad, O. A., Mardarova, I. K., & Hudanych, N. M. (2022) Pedahohichniy suprovod profesiinoho stanovlennia maibutnikh vykhovateliv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Pedagogical support for the professional development of future educators using information and communication technologies]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University*, 3 (50), 31–42. [in Ukrainian].
12. Mardarova, I. K. (2012). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do vykorystannia kompiuternykh tekhnolohii v orhanizatsii piznavalnoi diialnosti starshykh doshkilnykiv [Training future educators in using computer technologies in the organization of senior preschool children's cognitive activity]. *Extended abstract of PhD's thesis*. Odesa: SUNPU. [in Ukrainian].
13. Oliinyk, N. Yu. (2015). Metodolohiia naukovykh doslidzhen [Research methodology]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. [in Ukrainian].

14. Konverskyi, A. Ye. (2010). *Osnovy metodolohii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen* [Fundamentals of methodology and organization of scientific research]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].

15. Sych, T. V. (2016). Metodolohichni pidkhody do analizu rozvytku metodolohii doslidzhennia problem upravlinnia osvitoiu v istorii vitchyznanoi pedahohichnoi nauky. [Methodological approaches to the analysis of the development of the methodology of researching the problems of education management in the history of national pedagogical science]. *Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 79, 92–95. [in Ukrainian].

16. Zhang Lei (2014). Vytoky usvidomlennia pianistamy piznavalnoi initsiatyvy yak navchalnoi katehorii v ukrainskii filosofii [Origin of pianists' understanding cognitive initiative as training category in ukrainian philosophy]. *Nauka i osvita: naukovo-praktychnyy zhurnal – Science and education: scientific and practical journal*, 184–187. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 17.06.2024 р.

УДК 378.147.091.33:811.11

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-90-100

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Малик Валентина Миколаївна

викладач іноземних мов кафедри української та іноземних мов

Вінницький національний аграрний університет

e-mail: valentyna51malyk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3291-4347

З урахуванням процесів глобалізації, які характеризуються інтеграцією світових стандартів та суттєвими змінами у всіх сферах суспільного добробуту (економіці, політиці, культурі, праві та освіті) у статті розглянуто сучасні технології навчання іноземних мов у закладах вищої освіти на немовних спеціальностях. Зазначено, що ефективність засвоєння іноземної мови студентами немовних спеціальностей потребує наявності таких основних компонентів спілкування: інтерактивного, комунікативного та перцептивного. Доведено, що використання інтерактивних форм навчання під час вивчення іноземних мов студентами немовних спеціальностей буде ефективним лише в тому випадку, якщо зміст навчального процесу матиме практичне значення в майбутній професійній діяльності здобувачів.

Ключові слова: освітній простір, SMART-освіта, іноземна мова, іншомовна комунікативна культура, творче мислення, інтерактивне навчання, студенти немовних спеціальностей.

Постановка проблеми. Швидкий розвиток сучасного суспільства та зміни в освітньому середовищі вимагають від студентів швидкого вивчення та розуміння навчального матеріалу, особливо мови, що є інструментом засвоєння інформації. Ураховуючи сучасні виклики, під час навчання необхідно використовувати методи та технології, які дозволяють виявити творчі здібності студентів, відкрити для себе оригінальні ідеї, а також полегшити та диверсифікувати вивчення іноземної мови на немовних факультетах закладів вищої освіти.

Зокрема, використання інтерактивних технологій під час навчання іноземних мов створюють необхідні передумови як розвитку мовної компетентності студентів, так і формування навичок колективного та індивідуального прийняття рішень у проблемних ситуаціях. Отже, запорукою успішного навчання іноземної мови, безумовно, вважається активне застосування інтерактивних методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на постійні зміни в освітньому процесі, спричинені як глобалізаційними процесами так і розвитком ІКТ, без яких неможливо уявити навчальний процес, вітчизняні та закордонні науковці вивчають способи використання інформаційних технологій у сучасному освітньому просторі. Крім того, короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови представлений у роботі Годованець Н. та Леган В. [9]. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей наведена у посібнику Р. Гришкової [10]. Використання смарт-технологій у навчанні іноземних мов студентів немовних спеціальностей проаналізовано Г. Довгополова та А. Решитько [12]. Проблема забезпечення якості вищої освіти як важливої умови інноваційного розвитку держави і суспільства було висвітлено у науковій роботі Ніколаєнко С. [22]. Аналіз інтерактивних методів навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей представлено в дослідженні Л. Онучак [23] та ін., проте специфіка навчання іноземних мов із застосуванням ІКТ вимагає подальших досліджень, що і зумовило вибір теми статті.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження специфіки використання сучасних технологій навчання іноземних мов при роботі зі студентами немовних спеціальностей ЗВО.

Виклад основного матеріалу. При аналізі сучасного стану суспільства стає очевидним той факт, що глобалізація стає основним чинником та актуальною проблемою його розвитку. Процес інтеграції України у світову спільноту потребує перегляду традиційних поглядів у сфері освіти та, відповідно,